

Ap 10/6-95

Stortinget tatt på sengen

8. april 1940 diskuterte Stortinget vestmaktene «krenkelse av norsk suverenitet» til tross for at det visste at tyske skip med soldater var blitt torpedert i norsk farvann.

UFORBEREDT:
Utenriksminister Halvdan Koht (a) besværet seg over fransk og britisk minelegging dagen før tyskernes invasjon.

LARS HELLBERG

Det kommer frem i Stortingets offentliggjøring av de til nå hemmeligstemplede referatene av dets møter i 1939-40 og 1945. Referatene er nå gitt ut i bokform, og viser at både Stortinget og Johan Nygaardsvolds regjering ble tatt på sengen da Norge ble invadert.

9. april ble Stortinget innkalt til møte i Festiviteten på Hamar klokken 12.30. Arbeiderpartiets utenriksminister Halvdan Koht redegjorde, og her er den endelige bekreftelsen på at hverken han eller regjeringen oppfattet situasjonen alvor før okkupasjonen var et faktum. Koht formulerte seg slik denne skjebnedagen: «Det er sørgelige meldinger som jeg her har å framleg-

ge...». I en redegjørelse til Stortinget dagen før hadde han bare vært opptatt av Storbritannias og Frankrikes «krenkelse av norsk suverenitet». Eller som han sa på Hamar:

«I går kveld da Stortinget sluttet forhandlingene sine, møttes Regjeringen til nytt møte og drøftet de militære tiltak som vi mente måtte til av omsyn til den faren som kunne true etter den krisen vi hadde med tilhøve til Vestmaktene. Og dette regjeringsmøte gikk da fra hinannen mellom klokken 9 og halv 10 i går kveld, og hadde da ingen tanke om det som kom til å hende snart etter.»

Rundt midnatt natt til 9. april kom de første meldingene om at tysk flåtemakt holdt på å trenge seg inn i norsk område. Men allerede i Stortingets lukkede møte 8. april hadde forsvarsminister Birger Ljungberg opplyst at to tyske trosskipskiper var blitt torpedert i norsk farvann, uten at det gjorde nevneverdig inntrykk på de folkevalgte.

Storingsrepresentantene var derimot opptatt av i hvilken form man skulle protestere mot vestmakte-

nes minelegging ved innseilinger til Norge. Unntagelsen var, som så ofte før, Carl Joachim Hambro, stortingspresident og Høyres formann. I likhet med alle andre gjorde han riktignok et stort poeng av at «det skal og må være målet for vår utenrikspolitikk å bevare Norges nøytralitet». Men han tilføyet at «Norge ikke kan, ut fra sine praktiske materielle interesser, tenke seg den mulighet å komme i krig mot England».

Referatene fra de hemmelige stortingsmøter i 1939 viser imidlertid at utenriksminister Koht allerede tidlig på våren «var skudde regjeringa um at det etter mitt skyn ville vi få krig ute i verda, krig mellom stormaktene, nå til hausten».

Men så sent som to og en halv time før de tyske invasjonstyrker meldte seg i Norge, så ikke Koht muligheten av at vi kunne bli okkupert.

Det gjorde heller ikke Venstres Johan Ludvig Mowinckel som i skarpe ordelag besværet seg over at Rederforbundet og Krigsforsikringen skapte «ube-

grunnet nervøsitet» for tyske ubåt-angrep mot norske handelsskip. Vår tidligere statsminister var trygg på at Tyskland «fører krigen på havet i overensstemmelse med de internasjonale regler».

Samfunnspartiets representant Sig. Jacobsen besværet seg i en utenriksdebatt 8. januar 1940 over at «hr. Hambros krigsopphissende veltalighet» var i ferd med «å gjennomsyre både Stortingets medlemmer og Regjeringen».

Da Stortinget 11. mars 1940 drøftet anskaffelse av krigsmateriell, var også interpellanten Andreas Nygaard (a) såre tilfreds med at halvparten av et parti på 40 luftvernkanoner etter alt å dømme kunne bli levert utpå forsommeren. Og forsvarsminister Ljungberg beroliget forsamlingen med at man hadde bestilt luftvernskytts fra Tyskland, og fått garantier for at hvert våpen skulle leveres sammen med 4000 skudd.

«De gjorde hva de kunne. Det er deres unnskyldning, men også deres dom.» Mange har oppfattet C. J. Hambros beskrivelse av Norges forsvarspolitiske forsømligheter før krigen som en

FORUTSEENDE: Høyres C. J. Hambro var en av de få i Stortinget som fryktet et tysk angrep på Norge.

dom over regjeringen Nygaardsvold. Men det er å gjøre både Hambro og Nygaardsvold urett. Offentliggjøringen av stortingsreferatene i 1939-40 bekrefter at de færreste blant de folkevalgte forsto alvorret. Bondepartiets Gabriel Moseid overdrev ikke da han fastslo at man ikke hadde villet «erkjenne at vår nasjonale frihet er grunnlaget for hele vår tilværelse som folk, og at man ikke har villet erkjenne at det er nødvendig å holde et effektivt forsvar for å verne om denne frihet».

27. juni 1945 var det møte for lukkede dører i Odelsstinget om en hemmeligstempelt regjeringsproposisjon om dødsstraff. Møtet ble satt ved at president C. J. Hambro påpekte at det hadde vært regjerings-skifte uten at Stortinget hadde fått beskjed om det.

Han ønsket derfor sin partifelle Johan Cappelen velkommen uten at de folkevalgte visste at han var blitt justisminister! Men Cappelen kom helskinnet fra møtet, hvor Odelsstinget ved nærmere ettertanke kom frem til at debatten om «lov om adgang til å anvende dødsstraff» nok burde føres i full offentlighet.

Da justisminister Cappelen kom seg etter den forbedne mottagelsen, gjorde han Stortinget oppmerksom på at hemmeligstemplingen kom som en overraskelse også på ham. Han fant ingen avgjørende grunn til å insistere på at «saken på dette tidspunkt behandles for lukkede dører». Først 50 år senere blir det nå kjent at beslutningen om ha en offentlig debatt om dødsstraff, ble truffet bak lukkede dører.

108873